

Радченко Олена

**Львівська академічна
терапевтична школа:
погляд крізь призму 120 років**

Зміст

Вступ	3
1. Становлення академічної клініки терапії	5
2. Радянський довоєнний період.....	7
3. Період другої світової – найтрагічніші сторінки	9
4. Другий радянський повоєнний період.....	10
5. Сучасний період терапевтичної школи	19
6. Сімейна медицина – окрема сторінка терапевтичної освіти	23
7. Академічна післядипломна терапевтична освіта	25
8. Інші професори терапевтичного напрямку	26
Список літератури	28

*Умирають майстри, залишаючи спогад, як рану.
В барельєфах печалі уже їм спинилася мить.
А підмайстри іще не зробились майстрами.
А робота не жде. Її треба робить...*

*...Дуже дивний пейзаж: косяками ідуть таланти
Сьоме небо своє пригинає собі суєта.
При майстрах якось легше. Вони – як Атланти,
Держать небо на плечах. Тому і є висота.*

Ліна Костенко

Вступ

Безумовно, Львівська терапевтична школа існувала задовго до існування медичного факультету Львівського університету. Вона була складовою частиною медичної освіти та медичної практики і налічує набагато більше років, ніж 120, однак тільки з офіційним відкриттям університету вона стала академічною та досить чітко документованою. Ця наукова терапевтична школа об'єднала багатьох науковців та клініцистів, відомих нам зараз та дотепер невідомих, які, проте, внесли свій доробок у розвиток терапевтичної служби в Галичині та Львівщині зокрема.

Загалом, історія Львівського медичного університету починається у 1661 році, коли король Польщі Ян Казимир надав ранг університету Львівській Єзуїтській колегії з факультетом медицини у його складі, хоча повноцінно цей факультет так і не запрацював. Документальне підтвердження функціонування академічної терапевтичної школи на наших теренах починається з кінця 18 століття. Можна казати, що вона бере витоки від кафедри спеціальної патології та терапії, в якій, проте, внутрішня медицина не була виокремлена. Тут слід згадати низку професорів, які проводили і навчальну, і клінічну діяльність та сприяли формуванню внутрішньої медицини як науки [Зіменк-06, 09]. Це відноситься до протомедика Галичини, керівника львівського медичного колегіуму (1782-85) Франца Макгука; протомедика Галичини і керівника медико-хірургічного інституту (1788-92) Вавжинца Прессена; професора, організатора кафедри спеціальної патології та терапії (1784-88) Алоїза Капуано;

професора, керівника кафедри (1793- 1805) Йогана Гільденбрандта; протомедика Галичини, професора, керівника медико-хірургічного інституту (1807-36) Франца Нойгаузера; професора, керівника кафедри (1808-41) Франца Бабеля де Фронсберга; професорів і керівників кафедри Бенедикта Вагнера (1841-48), Павла Горачека (1849-1955), Адальберта Духека (1855-56), Йозефа Зінгера (1856-74) і протомедика Галичини, професора гігієни та соматології Юзефа Меруновича (1887-89).

Новітня історія Львівського національного медичного університету веде відлік з 1894 р., коли був заснований медичний факультет Львівського університету, що досить добре описано [Шапиро, Зіменк-06,09]. Спочатку на факультеті навчались лише 84 студенти [Шапиро], для яких через три роки після офіційного відкриття медичного факультету (1897 р.) були створені дві перші клінічні кафедри – клініки терапії та хірургії. Таким чином, офіційна академічна історія львівської терапевтичної школи (клініки) розпочалась у 1897 р. зі створення єдиного підрозділу, який по мірі збільшення кількості студентів і вдосконалення освітнього процесу почав давати відгалуження – пропедевтична медицина, фтизіатрія, онкологія, радіологія тощо.

Тепер досить важко, та, напевно, і недоцільно, виокремлювати історію лише пропедевтичної, факультетської чи госпітальної клінік чи, тим більше, окремих терапевтичних кафедр, бо досить часто проводились їх злиття, поділ чи реорганізація, а відомі клініцисти працювали у різних клініках (кафедрах). Проте, на нашу думку, у Львові була створена та зараз працює потужна академічна терапевтична школа, що об'єднує науково-педагогічну та суто практичну ланки, що тісно переплітаються між собою, співпрацюють та доповнюють одна другу. Ця наша робота присвячена діяльності саме університетської академічної гілки львівської терапевтичної школи і має на меті окреслити основні моменти її становлення на наших теренах.

1. Становлення академічної клініки терапії

У 1897 р. на медичному факультеті Львівського університету була відкрита перша клініка (кафедра) терапії на 52 ліжка, організатором та очільником якої став професор Антоні Владислав Глюзінські (1856-1929), випускник медичного факультету Ягеллонського університету Кракова, який по праву вважається засновником Львівської академічної терапевтичної школи. Перша терапевтична клініка була відкрита у новому двоповерховому будинку на вул. Піярів (зараз – вул. Некрасова), який у дещо зміненому вигляді існує і дотепер. Спочатку будівля мала П-подібну форму, у центральній частині її знаходились лекційний зал, канцелярія директора клініки, дві амбулаторії (для чоловіків та жінок), дві лабораторії, кімнати для проживання двох асистентів. Організація навчання перших студентів у клініці терапії суттєво не відрізнялася від сучасної: зранку студенти слухали лекції професора, а після обіду асистентами проводились практичні заняття біля ліжок хворих.

У 1907 р. медична спільнота Львова святкувала десятирічний ювілей терапевтичної клініки, якому повністю був присвячений номер „Львівського лікарського тижневика”. Наукова робота терапевтичної клініки також була висвітлена на щорічному 10-му з’їзді лікарів (1907), де прийняли участь не лише професори Львова, а й Києва, Кракова, Варшави та Москви [Троценко]. Одними з перших асистентів клініки терапії були Р. Ренцкі, Е. Родзіковські, Ю. Маришлер, З. Томашевський, В. Зембіцкі, Я. Грек.

Організатор клініки терапії проф. А. Глюзінські очолював її впродовж 23 років (1897-1919), за той час він підготував 17 професорів, займався науковими дослідженнями, головним чином, з патогенезу та лікування хвороб шлунково-кишкового тракту та крові. Крім того, проф. А. Глюзінські сумісно з проф. Райхенштейном вперше описав лейкемічний варіант плазмоцитоми, а також запропонував оригінальну методику дослідження вмісту шлунка, класифікацію хвороб шлунка, формалінову пробу для виявлення жовчних пігментів, діагностичну пробу для виявлення раку шлунка. Проф. А. Глюзінські був автором біля 30 наукових праць, у тому числі, монографії про патологію та

терапію гарячки (Краків, 1896) та двох підручників - з загальної патології (Краків, 1895) та хвороб системи кровообігу (Львів, 1905). Разом з проф. А. Глюзінські у клініці терапії працювали професори Оскар Відман (1898-1900), Юзеф Вічковські (1905-24). Юліуш Марішлер (1910-31) [Зіменк-06, 09]. У 1919 р. проф. А. Глюзінські переїхав до Варшави, де очолював кафедру внутрішньої медицини з 1920 по 1927 р.р., багато практикував та активно займався громадським життям.

З 1920 р. по 1939 р. терапевтичну клініку медичного факультету очолював професор Роман Ренцкі (1867-1941), також випускник Ягеллонського університету м. Кракова, який переїхав за своїм вчителем професором А.Глюзінські до Львова, де розпочав свою діяльність як асистент клініки терапії. Дисертаційна праця його була присвячена виразці шлунка та післяопераційному його стенозу (1902). Досить прогресивною була концепція проф. Р. Ренцкі щодо виникнення поліцитемії внаслідок подразнення червоного кісткового мозку бактерійними токсинами (Львів, 1906). Під час головування проф. Р. Ренцкі у 1925 р. у зв'язку зі збільшенням кількості студентів-медиків клініка терапії була розширена - надбудовані ще два поверхи, оновлений лекційний зал, який був також оснащений досить прогресивним винаходом – телефон-ендоскопом, що дозволяв передавати звук на відстань і використовувався для ілюстрації лекцій. Після розширення кількість ліжок у клініці терапії зросла до 114, з яких 26 ліжок були виділені для хворих на туберкульоз, якому постійно приділялась увага науковців та практикуючих лікарів. Крім того, під головуванням проф. Р. Ренцкі у 1936 р. у складі терапевтичної клініки університету було відкрито окреме спеціальне відділення для лікування онкологічних хворих радієм. Під керівництвом проф. Р. Ренцкі у клініці терапії проводилась активна наукова робота - вивчались хвороби крові, серця, виразка шлунка і сепсис, а також найбільш загрозливі інфекції, що були широко розповсюджені серед населення: малярія, туберкульоз, грип. Так, лише за 17 років (1920-37 рр.) клініцистами терапевтичної клініки було опубліковано 209 наукових праць [Троценко]. Проф. Р. Ренцкі також займався питаннями профілактики та санаторно-курортної медицини, він за власні кошти розбудував санаторій у м. Моршині та організував Будинок здоров'я для

хворих на туберкульоз студентів. Доля проф. Р. Ренцкі завершилась трагічною стратою на початку німецької окупації Львова.

2. Радянський довоєнний період

У 1939 р. після включення Львова до складу Радянського Союзу медична освіта була приведена у відповідність до радянської системи освіти, внаслідок чого медичний факультет Львівського університету був реорганізований у Львівський медичний інститут, в якому були утворені вже не одна, а три терапевтичних клініки та три кафедри – пропедевтична, факультетська та госпітальна терапії. Такий поділ викладу клінічних медичних дисциплін вперше був запропонований Миколою Пироговим і адаптований радянською системою медичної освіти. Клініка (кафедра) терапії була поділена на факультетську та шпитальну та виокремлена пропедевтична клініка на 50 ліжок. Кафедру пропедевтики очолив проф. Я. Грек (1939-41 рр.), кафедру факультетської терапії з курсом туберкульозу - проф. Р. Ренцкі (1939-40 рр.) та Ф. Примак (1940-41 рр.), кафедру шпитальної терапії - проф. М. Панчишин (1939-41 рр.). Ці терапевтичні кафедри (клініки) пропрацювали біля двох років до початку німецької окупації Львова.

Перший керівник пропедевтичної клініки проф. Ян Грек (1867-1941) був вже вихованцем медичного факультету Львівського університету і впродовж двадцяти років працював у клініці проф. А. Глюзінського, де з 1923 р. почав читати окремий курс лекцій з пропедевтичної терапії, а у 1928 р. став професором клініки проф. Р. Ренцкого і у 1939 р. очолив новостворену кафедру пропедевтичної терапії. Коло наукових зацікавлень проф. Я. Грека було досить широким: септичні стани, інфекційний ендокардит, цироз печінки, анемії, Він був автором 22 наукових праць, тривалий час головував у Львівському лікарському товаристві, працював у редакції «Польського архіву внутрішніх хвороб» [Шапиро]. У 1941 році професор Я. Грек та Р. Ренцкі разом з іншими львівськими професорами були без суду та слідства розстріляні німцями.

Клінікою (кафедрою) факультетської терапії з курсом туберкульозу у передвоєнні роки офіційно керували проф. Р. Ренцкі (1939-40 рр.) та Ф. Примак (1941 р.). Про роботу кафедри факультетської терапії у передвоєнні роки відомо дуже мало, адже у 1939 р. проф. Р. Ренцкі був заарештований органами НКВД [Професори] і лише у 1941 р. завідувати кафедрою факультетської терапії призначено Федора Приймака (1899-1981), тоді доцента кафедри терапії Київського медичного інституту, докторська дисертація якого була присвячена термінальним набрякам м'язів (Київ, 1936). Під час II світової війни Ф. Примак був головним терапевтом військових шпиталів Башкирії та професором кафедри факультетської терапії медичного інституту м. Уфа, а після війни повернувся працювати до Київського медичного інституту. Проф. Р. Ренцкий, звільнений з НКВД, у 1941 році разом з іншими львівськими професорами та родинами був розстріляний німцями без суду та слідства.

Очільник клініки шпитальної терапії Мар'ян Панчишин (1882-1943) після завершення у 1909 р. навчання на медичному факультеті Львівського університету тривалий час працював у клініці терапії, де під керівництвом проф. А. Глюзінського прицільно вивчав виразку шлунка та 12-палої кишки, діагностику та лікування туберкульозу та черевного тифу, що відобразив у біля 40 наукових працях. Однак найбільш вагоме значення має організаційно-освітня діяльність М. Панчишина, який одночасно з роботою у польській клініці був одним з організаторів та керівників першого Українського таємного університету, в якому вперше в історії викладання терапії почалось українською мовою. М. Панчишин був ректором цього Українського таємного університету у 1923-1925 рр. та деканом його медичного факультету у 1921-1925 рр. Значну увагу М. Панчишин приділяв боротьбі з туберкульозом та організації медичних закладів на теренах Галичини. Зокрема, він був організатором і керівником протитуберкульозного диспансеру у Львові (1934), першого українського санаторію (1935), відділу „Народної лічниці” (1938), засновником українського гігієнічного товариства у Львові [Даценко-95], редактором журналу «Лікарський вісник» (1919-1939) та одним із засновників журналу «Народне здоров'я» (1937). У 1939 р. М. Панчишина призначили

завідувачем Львівського обласного відділу охорони здоров'я, що він поєднував з керуванням клінікою (кафедрою) шпитальної терапії (1939-1941 рр.).

3. Період другої світової – найтрагічніші сторінки

Друга світова війна та німецька окупація Львова відзначились масовою стратою Львівської професури, у тому числі, Я. Грека і Р. Ренцкі з родинами. Під час окупації медичний університет практично припинив свою діяльність, але завдяки організаторсько-професійної діяльності проф. М. Панчишина у 1942 р. були створені медичні і природничі фахові курси, пізніше названі Державні. Ці курси давали можливість вчитися українцям і зберігали безперервність медичної освіти, оскільки їх програми відповідали стандартним програмам медичних факультетів передвоєнної Німеччини.

На цих медичних і природничих фахових курсах знову працювала єдина клініка терапії, яка об'єднала разом кафедри (клініки) пропедевтичної, факультетської та госпітальної терапії і розташовувалась в приміщенні теперішнього головного корпусу Львівського медичного університету. Очоловав клініку терапії особисто М. Панчишин (1942-4 рр.), а у 1943-44 рр. - професор Карл Шульце (1905-1966), який пізніше працював лікарем таборів інтернованих осіб та виїхав у Німеччину [Зімен-06, 09]. У той же час у ній працював професором кафедри Василь Плющ (1902-1976), який по тому також практикував у таборі біженців (до 1951 р.) та емігрував до Німеччини. Надійним помічником М. Панчишина був доктор Роман Осінчук (1902-1991), медичний директор Львівських медико-природничих курсів та клініки терапії (1940-41, 1943-44 рр.), який постійно займався не тільки організацією лікування та харчування хворих, але й процесом викладання внутрішньої медицини у найскладніший воєнний період; у повоєнні роки Р. Осінчук емігрував через Німеччину до США.

Незважаючи на труднощі військового часу, в об'єднаній клініці терапії продовжувались наукові дослідження з вивчення проблем діагностики та

лікування колагенозів, фізіотерапії та бальнеології, електрокардіографічної діагностики хвороб серця, вивчалась історія галицької медицини.

4. Другий радянський повоєнний період

У 1944 р. після звільнення від німецької окупації Львівський медичний інститут поновлює свою роботу знову за структурою радянської вищої медичної освіти за принципами пропедевтичної, факультетської та шпитальної клінік (кафедр). Академічну терапевтичну школу цього періоду характеризують постійні реорганізації, злиття та поділи кафедр та перепризначення їх очільників, широкого залучення до керівництва науковців з інших регіонів тодішнього СРСР.

Кафедрою **пропедевтичної терапії** лікувального факультету у післявоєнний час (1946-50 рр.) завідував проф. Тимофій Глухенький (1902-1980), який пізніше працював на кафедрах шпитальної терапії та терапії педіатричного факультету. Проф. Т. Глухенький, випускник Ростовського-на-Дону університету, за сумісництвом у 1944 р. виконував обов'язки директора Львівського медичного інституту, опублікував біля 100 наукових праць, займався проблемами лікування хвороб травної, дихальної та серцево-судинної систем і санаторно-курортним лікуванням. Його докторська дисертація була присвячена лікуванню хворих з набряками хлористим амонієм (Ростов-на-Дону, 1937). Вагомим є його внесок у розвиток санаторно-курортного лікування Галичини, свої наукові погляди він оприлюднив у монографіях «Терапевтична дія бальнеологічних ресурсів місцевих курортів - Трускавця, Моршина, Любіня Великого» (1950) та «Курорт Трускавец и его лечебные факторы» (1956 р., у співавторстві з І. Марковим). Крім наукових досліджень проф. Т. Глухенький активно займався підготовкою науково-педагогічних кадрів, він підготував 40 кандидатів наук, серед яких були І. Марков, С. Мартинов, П. Подорожний, В. Виговський, М. Штельмах, П. Боряк, які усі згодом стали самі професорами та завідувачами кафедр терапії у Львові, Харкові та Полтаві.

У 1950-63 рр. кафедру пропедевтичної терапії очолював доц. Віктор Чернов (1903-1963), випускник Ташкентського медичного інституту, який під час II світової війни був начальником фронтових госпіталів, автор біля 30 наукових праць про хвороби шлунка, легень та серцево-судинну недостатність, лікування гіпертонічної хвороби на курорті Любінь Великий. Докторська дисертація В. Чернова була присвячена порівняльній клінічній оцінці лікувального впливу деяких глікозидів при серцевій недостатності (Львів, 1963).

Після смерті проф. В. Чернова впродовж 26 років (1963-1988) кафедру пропедевтичної терапії Львівського медичного інституту очолював професор Юліан Децик (1920-1997), перші наукові дослідження якого стосувались вивчення ролі хімічних факторів нервового збудження в патогенезі гіперергічного запалення та анафілактичного шоку. В подальших роботах проф. Ю. Децика знайшли відображення питання нейрогуморальної регуляції при серцево-судинних хворобах (докторська дисертація, Львів, 1966), значення ензиматичних тестів у діагностиці інфаркту міокарда, ревматизму, хвороб печінки. Важливим внеском є перших опис спадкових пігментних гепатозів (доброякісних гіпербілірубінемій) на наших теренах.

У 1953 р. у Львівському медичному інституті була створена паралельно ще одна кафедра пропедевтичної терапії, на якій проходили навчання студенти педіатричного, стоматологічного і санітарно-гігієнічного факультетів. Її впродовж двох років (1953-54 рр.) очолював Степан Мартинів (1910-1996), який пізніше перейшов на завідування кафедрою факультетської терапії педіатричного факультету. У 1955-1956 рр. кафедрою пропедевтичної терапії педіатричного, стоматологічного і санітарно-гігієнічного факультетів завідував Іван Стукало (1892-1972), який одночасно був заступником директора Львівського НДІ туберкульозу (1955-57 рр.). Проф. І. Стукало підготував 38 кандидатів та 8 докторів наук, його власна докторська дисертація була присвячена кліматичному лікуванню туберкульозу на північному Кавказі (Краснодар, 1948).

У 1957-59 рр. кафедрою пропедевтичної терапії педіатричного, стоматологічного і санітарно-гігієнічного факультетів керував проф. Т.Глухенький, а з 1959 по 1985 рр. - професор Павло Попелюк (1915-1999), який був одночасно деканом педіатричного факультету (1965-72 рр.). Докторська дисертація П. Попелюка була присвячена вивченню макро- та мікроелементів при виразковій хворобі (Львів, 1966). Крім того, проф. П. Попелюк також вивчав особливості перебігу виразки у підлітків, вдосконалення лікування хронічних гастритів, механізм дії мінеральних вод Прикарпаття; загалом оприлюднив біля 100 наукових та методичних праць та ініціював створення першого у західній Україні науково-методичного центру з гастроентерології.

У 1985 р. кафедра пропедевтики педіатричного і стоматологічного факультетів була знову об'єднана разом з кафедрою пропедевтики лікувального факультету в єдину кафедру пропедевтики під головуванням проф. Ю. Децика, однак у 1998 р. знову виокремлена у самостійну кафедру пропедевтики внутрішньої медицини №2, якою з того часу дотепер завідує проф. Остап Яворський.

Другою терапевтичною кафедрою стала кафедра **факультетської терапії**, завідувачі якої у повоєнні роки так само часто мінялись. Впродовж трьох років (1945-48 рр.) кафедру очолював проф. Володимир Василенко (1897-1987), один з авторів класифікації серцевої недостатності (1935), який пізніше у 1948 р. переїхав до Москви, де очолював кафедру пропедевтичної терапії в І Московському медичному інституті (1948-67 рр.) та написав відомі підручники з пропедевтики внутрішніх хвороб та з внутрішніх хвороб. Його докторська дисертація, захищена у Києві у 1939 р., містила матеріали про обмін речовин при хронічній серцевій недостатності. Під час роботи у Львові В. Василенко не тільки узагальнив основні порушення метаболізму в організмі людини при серцевій недостатності, а й видав монографію про крупозне запалення легень (1947), вдосконалив діагностику та лікування вад серця.

У 1948-54 рр. кафедрою факультетської терапії Львівського медичного інституту завідував професор Микола Кевдін (1891-1954), який перейшов з

завідування кафедрою шпитальної терапії (1945-48 рр). Під час роботи на кафедрі факультетської терапії проф. М. Кевдін працював над проблемами профілактики і лікування хвороб серця, крові, вивчав лікувальні можливості курортів західної України. Проф. М. Кевдін опублікував загалом біля 70 наукових праць, підготував 2 кандидатів наук. Він вперше звернув увагу на доброякісні нейтропенії, які пізніше були описані проф. О. Радченко як характерна ознака несприятливої загальної неспецифічної реакції неповноцінної адаптації. За активної участі проф. М. Кевдіна вийшов з друку перший збірник наукових робіт співробітників Львівського медінституту.

У 1954-59 рр. кафедрою факультетської терапії лікувального факультету керувала доцент Прасковія Ліпатова (1905-невід.), яка вивчала хвороби органів дихання (пневмонії, емфізема легень, силікоз у шахтарів Львівсько-Волинського вугільного басейну).

З 1959 р. завідувачем кафедри факультетської терапії був призначений проф. Степан Олійник (1918-1992), який раніше очолював кафедру терапії Дніпропетровського медичного інституту (1957-59 рр.). Його докторська дисертація «Матеріали до характеристики серцевих шумів» (Одеса, 1955) лягла в основу монографій «Теория сердечных шумов» (1961) та «Диагностическое значение сердечных шумов» (1966). Важливим є внесок у вдосконалення методики обстеження серцево-судинної системи, а системну пальпацію серця, класифікацію серцевих шумів та мезокардіальну точку аускультатії серця студенти і зараз вчать за С.Олійником. У численних роботах (біля 200) проф. С.Олійник описав ефективність етіотропної терапії хронічних тонзилітів, природних стимуляторів; хроніосептичні хвороби як недостатність захисту від інфекцій [Федорів]. Монографії проф. С.Олійника «Тонзилогенные заболевания внутренних органов» (1960), «Биомеханика сердца» (1966), «Хроніосептические заболевания внутренних органов» (1967), «Дисбактериоз кишечника» (у співавт.) (1977) и «Биология канцеролиза» (у співавт.) (1978) залишаються актуальними дотепер. Вагомим доробком проф. С. Олійника вважаються питання патогенезу і клінічних особливостей атеросклерозу, ішемічної хвороби серця та інфаркту міокарда [Радч Степан-10]. Саме завдяки зусиллям проф. С. Олійника Львів виявився у числі перших десяти міст

Радянського Союзу, в яких біля 55 років тому вперше почала застосовуватись методика невідкладної госпіталізації хворих на інфаркт міокарда до спеціалізованих стаціонарів, були створені кардіологічні бригади швидкої допомоги та спеціалізовані інфарктні відділення. Важливе значення для практики мали також запропоновані проф. С. Олійником методика ефективного знеболення та ідея застосування відомого доступного нейролептику аміназину для сповільнення некрозу серцевого м'язу при тромбозі вінцевих артерій. Дотепер не втратила актуальності і методика ранньої фізичної реабілітації при гострому інфаркті міокарда, яка почала використовуватись під керівництвом С.Олійника з 1960 року. У 1972 р. у журналі «Кардіологія» було офіційно визнано, що рання фізична реабілітація інфаркту міокарда вперше в СРСР почала застосовуватись у Львові. Проф. С. Олійником та його послідовниками були також доведені ліпідознижувальна дія харчового холестерину та вплив високожирової дієти на втрату маси тіла, визначено роль надниркових залоз та адаптаційних процесів у виникненні ішемії, порушень вуглеводного обміну для атеросклерозу.

Фундаментальні питання медицини розглядались на санологічних конференціях у Львові, організованих проф. С. Олійником (Збірники наукових праць: «Вопросы санологии: 1 санологическая конференция, Львов, 1967»; «Вопросы санологии 2: Материалы республиканской санологической конференции, Львов, 1968»; «Вопросы санологии: Материалы 3 санологической конференции, Львов, 1969»). Професор С. Олійник створив окрему галузь медицини – санологію – науку про протидію хворобі на основі пристосувальних механізмів, яку можна вважати прототипом валеології – науки про здоров'я. Про межі окреслення наукових інтересів Львівської школи кардіології проф. С. Олійника свідчать доповіді санологічних конференцій (табл. 1), напрямки яких продовжують розробляти сучасною медичною наукою.

Проф. С. Олійник підготував 33 кандидати та 7 докторів наук, серед яких є майбутні професори Львівського медичного університету: Дмитро Луцик, Юліан Децик, Марія Панчишин, Євгенія Заремба, Ніна Смоляр (табл. 2). Так, Дмитро Луцик (1913-2004), який раніше завідував кафедрами терапії Івано-

Франківського медінституту, а потім працював у Львівському медінституті та Львівському інституті гематології та переливання крові, вивчав питання діагностики, класифікації та лікування гемобластозів, світлової та електронної мікроскопії нормальних та патологічних клітин крові, і виконав дослідження клініко-цитологічних варіантів ретикульозів (докторська дисертація, Львів, 1965).

Таблиця 1. Основні кардіологічні доповіді I та II санологічних конференцій

Назва доповіді	Автор(и)
Питання патогенезу, клініки та лікування ішемічної хвороби серця	
I санологічна конференція (1967)	
Цукор та холестерин крові, а також деякі показники гемодинаміки у робітників кондитерської фабрики	Ютанова Л.К., Ваврисевич Л.Л.
Вплив застосування з їжею хлористого натрію на загальне самопочуття, висоту кров'яного тиску та частоту пульсу у хворих на атеросклероз з гіпертензією	Ляшук Л.В.
II санологічна конференція (1968)	
Глюкокортикоїдна активність кори наднирників, ліпідний обмін та система згортання крові у хворих атеросклерозом молодого віку при тривалому спостереженні та реакціях напруження	Дерюгіна Г.П.
До питання про значення глутатіону у патогенезі та саногенезі атеросклерозу	Ольшанський Г.С., Гольдберг Г.А.
Гепарин та саногенні механізми при коронарному атеросклерозі	Алейникова Л.Й., Ламберт Е.Б.
Нормалізація біоелектричної активності головного мозку у хворих на коронарний атеросклероз при лікування гепарином	Новиков А.А.
Вплив фізичних вправ з інтенсивністю, що збільшується, на підвищення скоротливої функції міокарді при атеросклеротичному кардіосклерозі	Нестеров В.С., Пленов Н.Н.
Механізми компенсаторно-відновлювального впливу санаторно-курортного лікування на хворих ішемічною хворобою серця	Ахметжанов М.Ю., Богуцький Б.В., Кучмус Л.П.
Вплив медових навантажень на рівень ліпідів та цукру у хворих на атеросклероз	Зубова Р.Ф., Грицай Е.М.
Інші питання кардіології	
I санологічна конференція (1967)	
Протисерцеві антитіла при ураженнях міокарду різної етіології та їх клінічне значення	Білинська Х-З.С.
Деякі саногенетичні реакції організму при хронічних стискаючих перикардитах	Валігура Я.С.
Застосування лікувальної гімнастики при операціях мітральної комісуротомії в передопераційному та післяопераційному періодах	Муха Е.І.
Відновлення функції зовнішнього дихання та гемодинаміки після операції мітральної комісуротомії	Даниленко М.В., Івашкевич Г.А., Бабляк Д.Е., Панишко Ю.М.
II санологічна конференція (1968)	
Деякі закономірності компенсаторних зсувів у хворих з хронічною недостатністю кровообігу	Степашкіна К.І., Родіонова В.М.
Роль вивчення механізмів саногенезу у первинній та вторинній профілактиці гіпертонічної хвороби	Левіна Ц.А.
Про деякі реакції системи кровообігу у хворих на гіпертонічну хворобу на	Сорока А.М.

вдихання кисню	
Про механізми компенсації гіпоксії у хворих на мітральний стеноз до та після мітральної комісуротомії	Вовченко Е.М., Лещенко А.І.
Участь кори наднирників у захисних та пристосувальних реакціях організму у хворих гіпертонічною хворобою в період клімаксу	Беляєва К.Г.
Динаміка рівня молочної та пірвіноградної кислот при мітральній комісуротомії	Шевчук В.Р.
Методика лікувальної фізкультури у хворих на мітральний стеноз до та після операції	Муха Е.І.

Таблиця 2. Дисертації, виконані під керівництвом проф. С. Олійника

<p>Кушнерьова А.Г. Клінічні спостереження за динамікою білків сироватки крові та деяких інших біохімічних показників при гіпертонічній хворобі, 1958-Дніпропетровськ</p> <p>Балабаєва П.Н. Про нескоротливі рухи серця в порожнині грудної клітки. 1960- Львів</p> <p>Дуплевська А.П. Цитоморфологія лімфатичного вузла і клініка деяких захворювань, що протікають з ураженням лімфовузлів. 1961- Дніпропетровськ</p> <p>Тоя-Колеснікова М.К. Вітамін А і каротин крові при серцево-судинних захворюваннях. 1961-Львів</p> <p>Зубова Р.Ф. Вплив екзогенного холестерину і деяких вітамінів (С і В6) на рівень загального холестерину крові людини. 1965-Львів</p> <p>Луцик Д.П. Ретикульози. 1965-Львів</p> <p>Максимук А.П. Електрокардіографічні дослідження у хворих з гострими розладами мозкового кровообігу. 1965-Львів</p> <p>Фрайт В.М. Головні болі та безсоння у хворих гіпертонічною хворобою, їх лікування кофеїном та ефедрином. 1965-Львів</p> <p>Євдокимов В.Ф. Клініко-морфологічне вивчення різноманітних форм хронічного гастриту і функціональних захворювань шлунка. 1966- Львів</p> <p>Андрєєв В.Н. Клінічна оцінка деяких методів лікування і профілактики гіпертонічної хвороби. 1966-Львів-Актюбинськ</p> <p>Ютанов В.І. Клініко-експериментальне обґрунтування лікування хворих на інфаркт міокарда в гострому періоді за допомогою нейроплегічної суміш. 1966-Львів</p> <p>Шевчук А.І. Зміна тонуусу вегетативної нервової системи у хворих на інфаркт міокарда, бронхіальну астму і виразкову хворобу. 1967-Львів</p> <p>Ходжіметова Мупарах «Клініко-фонокардіографічна характеристика функціональних систолічних шумів серця у дітей. 1967-Ташкент</p> <p>Заремба Е.Ф. Кортикостероїдна терапія методом перемінного "гормонального вакууму". 1968-Львів</p> <p>Панчишина М.В. Про зв'язок канцеролітичної реакції сироватки крові з коліфлорою кишківника. 1968-Львів</p> <p>Смоляр Н.І. Вплив санації порожнини рота на перебіг ревматизму. 1968-Львів</p> <p>Мартинюк І.О. Вплив дієти, збагаченої жирами, на деякі показники ліпідного обміну. 1969-Львів</p> <p>Ворожбит Б.С. Вплив жиру їжі на функціональний стан печінки і ліпідний обмін у хворих на інфекційний гепатит. 1970-Львів</p> <p>Анісімова Г.А. Роль лікувальної гімнастики в процесах відновлення функції дихання при хронічних неспецифічних захворюваннях органів дихання. 1970-Львів</p> <p>Паньковський В.Б. Вплив малих доз іонізуючого випромінювання на цитолітичні властивості сироватки крові (Патологічна фізіологія) 1970-Львів</p> <p>Чаплій О.В. Перебіг інфаркту міокарда у хворих, що знаходяться на пом'якшеному ліжковому режимі. 1970-Львів</p> <p>Грінбаум Е.М. Значення електрокардіограми, фонокардіограми і деяких клініко-лабораторних показників для діагностики тонзило-кардіального синдрому. 1970-Львів</p> <p>Ютанов Л.К. Вивчення впливу цукру на рівень загального холестерину крові і деякі прояви атеросклерозу у людини. 1971-Львів</p>
--

Боряк П.М. Матеріали до клініко- функціональної характеристики і лікування гіпотиреозу в зоні прикарпатського зобного вогнища.1973-Львів

Федорів Я.М. Стан реактивності організму випробувачів електронно-променевих телевізійних трубок.1973-Львів

Халецький М.Є. Діагностика і лікування прихованих форм цукрового діабету при коронарному атеросклерозі у чоловіків.1975-Львів

Шуфлат Т.А. Застосування біофлавоноїдів та інозину в комплексі з нітратами для лікування хворих на ішемічну хворобу серця.1975-Львів

Паралельно з вже існуючою кафедрою факультетської терапії у 1953 р. була створена друга кафедра факультетської терапії для навчання студентів педіатричного, стоматологічного та санітарно-гігієнічного факультетів, якою впродовж 33 років (1953-85 рр.) завідував відомий вчений і педагог професор Степан Мартинів (1910-1996), якого цілком обґрунтовано вважають патріархом гематологічної школи в Україні. Докторська дисертація С. Мартиніва розглядала питання пункційної діагностики (Львів, 1971). Крім гематологічних напрямків, він вивчав тромболітичну дію плазміну і урокінази, роль бета-блокаторів у профілактиці аритмій при інфаркті міокарда та мікроциркуляційні аспекти лікування шоку. Проф. С. Мартинів активно готував науково-педагогічні кадри, підготував 38 кандидатів та 7 докторів наук, серед яких є майбутні професори Ярослава Виговська, В. Логінський, Володимир Монастирський. У 1974-85 рр. на цій кафедрі викладав проф. Богдан-Михайло Ковалів (народ.1928), докторська дисертація якого була присвячена неспецифічним ураженням нирок при туберкульозі (Львів, 1966), який пізніше (1985-2000 рр.) працював процесором кафедри шпитальної терапії. У 1985 р. ця кафедра факультетської терапії педіатричного, стоматологічного та санітарно-гігієнічного факультетів була приєднана до кафедри факультетської терапії лікувального факультету та її завідувачем стала проф. Марія Панчишин.

Завідувачі третьої терапевтичної кафедри - кафедри **шпитальної терапії** - у повоєнні роки так само часто мінялись: 1944-45 рр. - Тимофій Глухенький, 1945-48 рр. – Микола Кевдін (з 1948 р. перейшов завідувати кафедрою факультетської терапії), 1948-50 рр. - Віктор Чернов (з 1950 р. перейшов завідувати кафедрою пропедевтичної терапії), 1950-57 рр. - знову Тимофій Глухенький (який повернувся з кафедри пропедевтичної терапії).

Проф. Т. Глухенький під час роботи на кафедрі шпитальної терапії (1944-45 рр.) вивчав ендемічний зоб, хронічні гастрити та виразки і вдосконалював пункційні методи діагностики гематологічних хвороб. У 1946 р. очолив кафедру пропедевтичної терапії.

Професор Микола Кевдин (1891-1954), випускник Московського університету, очолював кафедру шпитальної терапії у 1945-48 рр. Оскільки його докторська монографія розглядала лікування хворих з нирковою патологією у Туркменії на середньоазіатському курорті Байрам-Алі (Ашгабад, 1935), він завжди займався окремими питаннями нефрології, не оминаючи своєю увагою кардіологію, гематологію, гастроентерологію та курортологію. У 1948 р. перейшов на завідування кафедрою факультетської терапії.

Віктор Чернов (1903-1963) захистив кандидатську дисертацію у 1941 р. і під час II світової війни був начальником фронтових шпиталів. Після демобілізації був залишений працювати у Львівському медичному інституті на кафедрі шпитальної терапії, яку очолював у 1948-50 рр., після чого перейшов на завідування кафедрою пропедевтичної терапії, де виконав та захистив докторську дисертацію.

Професор Іван Марков (1911-2001), учень проф. Т. Глухенького, очолював кафедру шпитальної терапії з 1957 р. по 1975 р., одночасно виконуючи обов'язки декана медичного факультету (1965-68 рр.). Докторська дисертація його була присвячена сезонній періодичності у перебігу та противорецидивному лікуванні виразкової хвороби (Львів-Ленінград, 1963). Крім того, проф. І. Марков вивчав патогенез, діагностику та лікування хвороб підшлункової та щитоподібної залоз, оздоровчі чинники курорту Трускавець, що знайшло відображення у біля 80 наукових та навчально-методичних працях і чотирьох монографіях: «Курорт Трускавец и его лечебные факторы» (1956); «Курорт Трускавец» (1964); «Лечение больных хроническим колитом на курорте Трускавец» (1969); «Лечение больных хроническим панкреатитом на курорте Трускавец» (1975). Проф. І. Марков також активно готував науково-педагогічні кадри - керував дисертаційними дослідженнями 23 майбутніх кандидатів та 5 докторів наук.

З 1975 р. до 1995 р. кафедрі шпитальної терапії очолював проф. Володимир Виговський (1920-2005), який до перед тим завідував кафедрою субординатури та інтернатури післядипломної освіти. Докторська дисертація його характеризувала білковий обмін у хворих на зоб у Прикарпатському ендемічному вогнищі (Львів, 1972). Проф. В. Виговський вивчав також діагностику та лікування цукрового діабету, гіпертонічної хвороби, ішемічної хвороби серця, алергозів. Підготував 10 кандидатів та 5 докторів наук. Однорідцями і учнями проф. В. Виговського були майбутні професори Богдан Михайло Ковалів та Орест Абрагамович, який пізніше сам очолив цю кафедру шпитальної терапії (з 2008 р. – кафедра внутрішньої медицини №1).

5. Сучасний період терапевтичної школи

З оголошення незалежності України Львівська терапевтична академічна школа продовжила працювати за попередніми принципами (пропедевтична, факультетська та шпитальна терапії) до 2008 року, коли курси факультетської та шпитальної терапії були об'єднані для паралельного викладання на двох кафедрах – внутрішньої медицини №1 та №2. Тобто, проведено вже так званий «вертикальний поділ» предмету – внутрішньої медицини. Цей період характеризується також реорганізаціями системи медичної освіти за кредитно-модульною Болонського та кредитно-трансферною системами.

Пропедевтика внутрішньої медицини викладалась і зараз продовжує викладатись на двох окремих кафедрах. З 1988 р. і дотепер після проф. Ю.Децика кафедрою пропедевтики внутрішньої медицини №1 керує професор Роман Дутка (народ. 1948), докторська праця якого описувала серцево-судинні ураження при хронічному тонзиліті: питання патогенезу, клініки, лікування та профілактики (Львів, 1991). Проф. Р. Дутка був одночасно і деканом педіатричного факультету (1993-96 рр.), і проректором з лікувальної роботи університету (1998-2006 рр.), він підготував 7 кандидатів наук, є автором понад 200 публікацій, співавтором монографій та посібників «Патогенетические основы тонзилитогенных поражений сердца» (1979), «Пропедевтика внутренних

хвороб» (1998, 2000). У 2003-06 рр. на кафедрі пропедевтики внутрішніх хвороб №1 працював професор Олег Надашкевич, який пізніше очолив кафедру сімейної медицини та поліклінічної справи. Також зараз на кафедрі викладає професор Андрій Базилевич, проректор університету з лікувальної роботи. Основними сучасними напрямками наукових досліджень кафедри пропедевтики внутрішньої медицини №1 є механізми хронізації патологічних процесів у клініці внутрішніх хвороб.

Кафедрою пропедевтики внутрішньої медицини №2 з 1998 р. дотепер завідує професор Остап Яворський (народ. 1950), докторська дисертація якого розглядала особливості метаболічних реакцій організму на фізичне навантаження при стенокардії напруження (Львів, 1993). Крім власне курсу пропедевтичної медицини на кафедрі викладався ще курс сестринської справи. Проф. О. Яворський є автором біля 200 наукових публікацій, досліджує вплив фізичного навантаження на біохімічні процеси в організмі здорових осіб та їх зміни у хворих на ішемічну хворобу серця та артеріальну гіпертензію, є співавтором підручників «Пропедевтика внутрішніх хвороб в запитаннях і відповідях» (2003), «Основи внутрішньої медицини: пропедевтика внутрішніх хвороб» (2006), чудових начальних відеофільмів з методики обстеження пацієнта та двох томів просто блискучої монографії «806 клінічних епонімічних синдромів із симптомним та авторським показниками» (2006, 2008).

Кафедру факультетської терапії Львівського медичного інституту з 1985 по 2008 рр. очолювала професор Марія Панчишин (1941-2008), науковий пошук якої включав атеросклероз та атерогенез, дисбактеріоз, ішемічну та гіпертонічну хвороби, хронічні обструктивні хвороби легень та пневмонії, хронічні гепатити, гелікобактер-індуковану патологію, анемію та серцеву недостатність, магнітотерапію та загальний адаптаційний синдром, вузликову еритему та вегетативну кардіорегуляцію, автоімунний тироїдит. Але провідне місце займало вивчення метаболізму холестерину при різних клінічних станах. Вже від захисту докторської дисертації «Клініко-експериментальні матеріали про участь кишкової мікрофлори в обміні холестерину при деяких внутрішніх хворобах» (Львів, 1987) проф. М. Панчишин постійно акцентувала увагу на

ролі низького рівня холестерину у виникненні та прогресуванні хвороб. Її учнями були майбутні професори Олена Радченко та Олександра Томашевська, а також доценти Ю. Панчишин, О. Комариця, З. Гук-Лешневська, О. Сорокопуд, І. Жакун. Багато уваги проф. М. Панчишин приділила проблемами діагностики та лікування патології печінки [Радченко (Панчишин і печінка)], що оприлюднено у 24 публікаціях. У 1991 р. у співавторстві з проф. М.Павловським та З. Гук-Лешневською вона описала морфологічні зміни печінки при мінімальних клінічних ознаках її ураження, що підтвердило акумуляцію ліпідів у клітинах. Вагомим внеском стали запропонована проф. М.Панчишин та доц. Ю. Панчишин методика сонографічної діагностики стеатозу печінки та доведення можливості скринінгової діагностики жирового гепатозу за ліпідним метаболізмом. Провідною ідеєю також була обумовленість обміном ліпідів особливостей клінічного перебігу гепатитів, що знайшло втілення у двох дисертаціях: «Діагностичне значення показників метаболізму ліпідів і білків у пацієнтів з хронічними ураженнями печінки та щитоподібної залози» (Гук-Лешневська З., 2005) та «Діагностичне і прогностичне значення відхилень у метаболізмі холестеролу в хворих на хронічні вірусні гепатити» (Комариця О., 2005).

З 2008 р. кафедра факультетської терапії перейменована в кафедру внутрішньої медицини № 2, викладання охопило не лише курси факультетської, а й госпітальної терапії, які, проте, вже так не називаються, хоча за принципом викладання є аналогічними. Очолила кафедру внутрішньої медицини № 2 професор Олена Радченко (народ. 1959), яка захистила кандидатську та докторську («Адаптаційні реакції у клініці внутрішніх хвороб», Київ, 2004) дисертації під керівництвом проф. М. Панчишин. Проф. О. Радченко є автором монографій «Адаптаційні реакції у клініці внутрішніх хвороб» (2004), «Бета-блокатори: стандарти та перспективи» (2014) та у співавторстві - «Гіпохолестеролемія та внутрішні хвороби» (2008), «Основи діагностики та лікування гепатитів та цирозів печінки» (2010), «Адаптаційні реакції в кардіології» (2014), «Діуретики: стандарти та перспективи» (2016), «Вплив ожиріння на перебіг хвороб серцево-судинної, дихальної, травної та видільної систем» (2016), «Особливості перебігу хвороб внутрішніх органів за умов

гіпохолестеролемії» (2016). Сучасними напрямками наукової діяльності кафедри є вивчення прогностичного значення гіпохолестеролемії, загальних неспецифічних адаптаційних реакцій, деяких біохімічних маркерів патології внутрішніх органів, особливостей перебігу хвороб за умов ожиріння. На кафедрі внутрішньої медицини №2 зараз також працюють професори Олександра Томашевська та Євген Дзісь.

Кафедрою **шпитальної терапії** (з 2008 р. – кафедра внутрішньої медицини №1) з 1985 р. дотепер завідує проф. Орест Абрагамович (народ. 1948), докторська дисертація якого давала характеристику терапевтичним аспектам соматичних, нейрогуморальних та метаболічних порушень у віддалені терміни після резекції шлунка з приводу виразкової хвороби (Львів, 1995). Проф. О. Абрагамович є автором біля 500 наукових публікацій, співавтором монографій та навчальних посібників «Внутрішні та інфекційні хвороби» (2004), «Внутрішні хвороби» (2004), «Епоніми симптомів, синдромів, симптомокомплексів та хвороб внутрішніх органів» (2004), «Постгастрорезекційна хвороба: терапевтичні аспекти» (2005), «Сучасні класифікації та принципи формулювання діагнозів у клініці внутрішніх хвороб» (2005), «Клітинна трансплантація у клініці внутрішніх хвороб» (2006), «Невідкладні стани в клініці внутрішніх хвороб» (2007), «Анемічний синдром: сучасні засади діагностики та лікування» (2007), «Диференційна діагностика клінічних синдромів професійних хвороб» (2007), «Клініко-лабораторні та інструментальні константи у клініці внутрішніх хвороб» (2007). Основними напрямками наукових досліджень кафедри зараз є питання гастроентерології, ревматології, професійних хвороб, курортології. Крім того, проф. О. Абрагамович є головним редактором журналу «Львівський клінічний вісник», який віднесено до переліку фахових.

6. Сімейна медицина – окрема сторінка терапевтичної освіти

Окрему сторінку в історії академічної Львівської терапевтичної школи розпочато з впровадженням сімейної медицини, оскільки перша кафедра сімейної медицини була створена у 1984 р. у Львівському медичному університеті під керівництвом проф. Євгенії Заремби. Основними засадами сімейної медицини є тривалість і безперервність спостереження за здоров'ям хворого, доступність та багатопрофільність первинно-медичної допомоги, ставлення до сім'ї як до одиниці медичного обслуговування, профілактика як основа діяльності, економічна ефективність, доцільність та координація всіх галузей медичної допомоги [Стрільчук]. Ці принципи обґрунтовують потребу у впровадженні загальної практики-сімейної медицини як окремої спеціальності, що вимагає відповідної підготовки спеціаліста і науковця. Загалом, історія сімейної медицини як окремого напрямку охорони здоров'я розпочинається з 50-х років ХХ ст. у США та з 60–70-х років у країнах Європи.

Викладання сімейної медицини студентам випускного курсу здійснювалось на створеній у 1993 р. **кафедрі поліклінічної справи** (пізніше - кафедра поліклінічної справи та сімейної медицини). Нею з 1993 до 2012 р. керував професор Євген Склярів (народ. 1947), докторська дисертація якого розглядала фактори агресії та захисту при виразковій хворобі та хронічному гастриті (Москва, 1990). Проф. Є. Склярів є автором понад 200 публікацій, підготував 7 кандидатів наук, є співавтором монографій та навчальних посібників «Фізіологічні та клінічні основи гастроентерології» (1997), «Громадське здоров'я та громадське медсестринство» (2000, 2008), «Поліклінічна справа і сімейний лікар» (2003), «The outpatient rotation» (2006). У 2012 р. проф. Є. Склярів очолив іншу кафедру післядипломної освіти - терапії №1 та медичної діагностики ФПДО.

У 2012 р. кафедра поліклінічної справи та сімейної медицини була об'єднана з кафедрою дерматовенерології під керівництвом проф. Олега Надашкевича у кафедру сімейної медицини та дерматології, венерології ФПДО, а з 2016 року знову стала самостійною кафедрою сімейної медицини, де проходять додипломне навчання студенти випускного курсу. Проф. О.

Надашкевич (народ. 1955) захистив докторську дисертацію «Системна склеродермія: розробка підходів до систематизації, вдосконалення діагностики та лікування на основі клініко-лабораторних та інструментальних методів дослідження» (Львів, 2001), є автором понад 100 наукових публікацій, членом Міжнародного товариства з вивчення спондилоартриту та двох міжнародних товариств з системної склеродермії, проводить наукові дослідження у галузі ревматології.

Перша на Україні **кафедра сімейної медицини**, де проходили післядипломне навчання лікарі-інтерни, була створена у 1984 р. за ініціативою та під керівництвом професора Євгенії Заремби (народ. 1935). Нова кафедра утворилась з кафедри терапії №2 з курсом фізіотерапії та курортології факультету післядипломної освіти (ФПДО), якою до того часу (1975-85 рр.) завідував проф. В. Виговський. Проф. Є. Заремба була ученицею проф. С. Олійника, її докторська дисертація присвячена застосуванню переривчастого курсу лікування глюкокортикоїдами та інсуліном у терапевтичних хворих (Львів, 1988). Також проф. Є. Заремба удосконалювала методи діагностики та лікування ішемічної хвороби серця, порушень серцевого ритму, що знайшло відображення у біля 700 наукових публікаціях. Надзвичайно активно проф. Є. Заремба працює з молоддю, готуючи магістрів, кандидатів та докторів наук, вона підготувала 10 кандидатів та 2 докторів наук. У 1993-95 рр. була деканом факультету післядипломної освіти. Проф. Є. Заремба є співавтором монографій та посібників «Биосфера, питание, здоровье» (1983), «Лікувальне харчування» (1991), «Медсестринство в сімейній медицині» (2001, 2008), «Вибрані питання з кардіології для сімейних лікарів» (2004,2007), «Енциклопедія сімейної медицини» у 5 томах (2005-2008), «Систематизація навчально-методичної роботи в контексті Болонського процесу на кафедрах післядипломної освіти вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації» (2009), активно та плідно працюючи на кафедрі і зараз. У 1997-98 рр. на кафедрі сімейної медицини викладав проф. Володимир Козявкін.

З 2005 р. дотепер кафедру сімейної медицини факультету післядипломної освіти (ФПДО) очолює професор Юліан Кияк (народ. 1946), автор біля 300

наукових публікацій, який основну увагу приділяє морфології серцевого м'язу та впливу алкоголю на міокард, його докторська дисертація описувала ремоделювання міокарда при ішемічній хворобі серця, гіпертонічній хворобі та цукровому діабеті (Львів, 1999). Проф. Ю. Кияк є співавтором ґрунтовної академічної монографії «Кореляції між клінічною і клітинною кардіологією: клініко-ультраструктурні дослідження» (2012). Зараз кафедра сімейної медицини під керівництвом проф. Ю. Кияка працює над вивченням різних аспектів кардіології. На цій кафедрі сімейної медицини ФПДО також викладають професори Василь Скибчик та Тетяна Соломенчук.

Однак найбільш ваговим доробком кафедри стало саме впровадження сімейної медицини та підготовка спеціалістів за цією новоствореною спеціальністю. Саме за організацією служби сімейної медицини захистив докторську дисертацію проф. Микола Хобзей, теперішній проректор з науки Львівського національного медичного університету.

7. Академічна післядипломна терапевтична освіта

Вагома частка львівської академічної терапевтичної школи припадає на кафедри факультету післядипломної освіти (ФПДО), який виокремився у структурі медичної освіти у 1965 р., коли була створена **кафедра терапії** факультету удосконалення лікарів (ФПДО), що відділилась від кафедри шпитальної терапії. Її з 1965 по 1989 рр. очолював професор Павло Подорожний (1920-1999), відомий засновник львівської наукової школи клінічної вітамінології. Докторська дисертація П. Подорожного була присвячена вивченню забезпеченості деякими вітамінами хворих на ендемічний зоб (Львів, 1967). Автор близько 150 наукових публікацій, проф. П.Подорожний був співавтором монографій та навчальних посібників «Лкарственные средства СССР» (1972), «Клиническая витаминология» (1977), оптимізував санаторно-курортне лікування у санаторіях Прикарпатського регіону. Під керівництвом проф. П. Подорожного виконані 21 кандидатська та 4 докторські дисертації, зокрема, сформуливали свої наукові погляди майбутні

професори Ярема Томашевський, який невдовзі очолив кафедру ендокринології ЛНМУ, та Валерій Вдовиченко, який пізніше сам почав завідувати цією кафедрою.

Кафедрою терапії ФПДО з 1989 по 2012 рр. завідував Валерій Вдовиченко (народ. 1941), докторська дисертація якого була присвячена диспансеризації та реабілітації хворих на виразкову хворобу дванадцятипалої кишки після органозберігаючих операцій з використанням ваготомії (Львів, 1989). Автор понад 300 публікацій, проф. В. Вдовиченко є співавтором монографій та посібників «Клінічна гастроентерологія» (1997), «Вибрані питання внутрішніх хвороб» (2002), «Лікування виразкової хвороби» (2004), він підготував 14 кандидатів наук і доктора наук, продовжує і зараз активно і плідно працювати.

З 2012 р. кафедру терапії №1 ФПДО очолює проф. Євген Склярів, який перед цим керував кафедрою поліклінічної справи та сімейної медицини. Зараз це **кафедра терапії та медичної діагностики ФПДО**, яка займається питаннями клінічної гастроентерології та особливостями коморбідного перебігу хвороб травної системи. На кафедрі також викладають та проводять наукові дослідження професори Юрій Федоров, Микола Бичков та Ольга Бондаренко.

8. Інші професори терапевтичного напрямку

Слід зазначити, що тільки названими професорами не обмежується львівська академічна терапевтична школа, оскільки поняття терапії як галузі медицини, що розглядає ураження внутрішніх органів, досить широке і у сучасному розумінні охоплює вивчення коморбідних, або поєднаних хвороб. Тут слід нагадати, що від самого початку становлення медичної освіти більшість вже названих професорів терапевтичних клінік тісно і продуктивно займалась питаннями фтизіатрії, інфекційних хвороб, онкології та гематоонкології зокрема, ендокринології, курортології тощо, які пізніше стали окремими спеціальностями. Тому наш короткий нарис історії львівської

академічної терапевтичної школи був би не повним без науковців та педагогів спеціальностей, які раніше були складовими частинами клініки терапії.

До терапевтичної школи також можна віднести [зіменк-06,09] усіх професорів та докторів наук

- школи ендокринологів (Ярема Томашевський, Олександр Сергієнко, Євген Плешанов, Леся Кихтяк, Аліна Урбанович, Вікторія Сергієнко),

- фтизіо-пульмонологічної школи (Іван Стукало, Юрій Кулачковський, Іван Ільницький, Олександр Ладний, Володимир Фрайт, Манана Сахелашвілі, Ольга Костик),

- школи інфекціоністів (Вітольд Ліпінські, Григорій Хоменко, Михайло Титов, Леонід Шевченко, Борис Герасун, Олександр Зінчук),

- школи гематологів та трансфузіологів (Василь Новак, Ярослава Виговська, Звенислава Масляк),

- імунологів (Валентина Чопяк),

- реабілітологів та лікарів нетрадиційної медицини (Ігор Флюнт, Лукіян Андріюк).

Львівська терапевтична академічна школа за 120 років офіційного існування створила потужне підґрунтя для подальшого розвитку як внутрішньої медицини загалом і більш вузьких наближених спеціальностей, так і вищої медичної освіти. Названі прізвища професорів на мають йти до забуття з часом. Завершити наш нарис хотілось би тими ж словами Ліни Костенко, якими ми починали: «...Вони – як Атланти, держать небо на плечах. Тому і є висота».

Список літератури

1. Даценко І.І. Професор Маріан Панчишин – засновник українського гігієнічного товариства у Львові // АМЛ. -1995. - № 1. – С. 11-14.
2. Зіменковський Б., Гжегоцький М., Луцик О. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784-2006. – Львів: Наутілус. 2006. – 390 с.;
3. Зіменковський Б., Гжегоцький М., Луцик О. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784-2009 – 2 видання. - Львів: Наутілус. 2009. – 451 с.
4. Радченко О.М. Пам'яті майстра та вчителя – Панчишин Марії Володимирівни // Acta Medica Leopoliensia. – 2008. – Т.ХІУ, № 1-2. – С. 133 – 134.
5. Радченко О.М. Внесок Львівської терапевтичної школи у кардіологію (до 100-річчя прижиттєвої діагностики інфаркту міокарда) //Вісник вищої медичної освіти. – 2010. - № 4. – С. 10 – 17.
6. Радченко О.М. Внесок професора М.В. Панчишин у вивчення патології печінки // Гепатологія. – 2010. - № 4. – С. 80 – 82.
7. Радченко О.М. Степан Федорович Олійник – засновник терапевтичної та кардіологічної школи Львівщини // в кн.: Професор Степан Федорович Олійник. Вчений, педагог, лікар. – Львів, 2010. – С. 47-54.
8. Стрільчук
9. Троценко О.В. До ювілею Галицької медицини // Здоровий спосіб життя. Збірник наукових статей. – Львів, 2007. – С. 51-53.
10. Федорів Я.М., Мальований А.В., Гриновець В.С. Професор Степан Федорович Олійник. Вчений, педагог, лікар. – Львів, 2010. – 94 с.
11. Шапиро И.Я. Очерки по истории Львовского медицинского университета. – Львов: Львовский государственный медицинский институт. – 1959. – 227 с.